Brochure
Statushouders (docentvluchtelingen) voor de Klas

t.b.v. de Realisatie-eenheid
van de Onderwijsregio's

Onderwijsregio's

Waarom:
Het lerarentekort terugdringen door het potentieel van statushouders/ docentvluchtelingen met onderwijsbevoegdheid beter te benutten.

Wat:
Via regionale trajecten statushouders duurzaam en begeleid voorbereiden op werken in het onderwijs (VO/MBO/PO), met aandacht voor taalverwerving, vakdidactiek en interculturele pedagogiek.

Wanneer:
Start voorbereiding in 2025; structurele opname binnen Onderwijsregio-aanpak vanaf 2026.

Inleiding

Statushouders met een onderwijsbevoegdheid uit het land van herkomst kunnen een waardevolle rol spelen in het Nederlandse onderwijs. Met name in vakken met structurele tekorten, zoals wiskunde, natuurkunde, scheikunde of talen, bieden zij versterking. DUO beoordeelt de buitenlandse onderwijsbevoegdheid van veel statushouders positief voor het voortgezet onderwijs, waardoor zij – na voldoende taalverwerving en bijscholing – snel en gemotiveerd aan de slag kunnen.

Voor het primair onderwijs zijn de eisen zwaarder: het vereiste taalniveau ligt op C1 en de buitenlandse bevoegdheid wordt minder vaak erkend. Dit betekent dat kandidaten hier vaak terugvallen op functies als onderwijsassistent of eerst een aanvullende PABO-opleiding moeten volgen.

Tegelijkertijd zijn er obstakels die een succesvolle inzet in de weg kunnen staan. Denk aan het behalen van taalniveau B1 of C1, het laten erkennen van diploma's, het vinden van passende leer-werktrajecten en begeleiding vanuit scholen.

Het vraagt nauwe samenwerking tussen lerarenopleidingen, onderwijsbesturen, gemeenten en onderwijsregio's om statushouders daadwerkelijk een duurzame plek voor de klas te bieden. Regio's die overwegen een traject te starten, kunnen veel leren van collega-regio's die hier al eerder ervaring mee opdeden.

Deze handreiking ondersteunt onderwijsregio's die willen starten of verder willen opschalen met een praktische en inspirerende aanpak. Met voorbeelden, valkuilen, succesfactoren en concrete aanbevelingen voor elke fase van het traject.

Ervaringen elders

In meerdere regio's is waardevolle praktijkervaring beschikbaar met succesvolle trajecten waarin statushouders, in samenwerking met lerarenopleidingen en onderwijsregio's, zijn begeleid richting het onderwijs.

Een voorbeeld is het leer-werktraject 'Statushouders voor de klas' van Hogeschool Utrecht in samenwerking met UAF en Onderwijsregio Midden-Nederland Leert. Dit traject richt zich op bètavakken als wiskunde, natuurkunde, scheikunde, techniek en informatica en combineert NT2-lessen, vakdidactiek, pedagogiek en stages. Sinds 2022 biedt de HU, in samenwerking met DVDK, intensieve begeleiding via leernetwerken, workshops (waaronder drama, ICT en logopedie) en een sterk regionaal netwerk. In april 2024 is de derde groep gestart, waarvan inmiddels meerdere deelnemers stage- of betaalde banen hebben gevonden binnen de regio (meer info in de bijlage van deze handreiking).

Ook de lerarenopleidingen in Amsterdam, Rotterdam en Zwolle beschikken over soortgelijke ervaring. DVDK biedt daarnaast landelijk expertise, formats en toegang tot netwerken van vakmaatjes. Zie www.docentvluchteling.nl.

Samenwerking met een lerarenopleiding is een essentiële voorwaarde voor succes. Overweeg als onderwijsregio om gezamenlijk met andere regio's en een lerarenopleiding een traject vorm te geven. Het benutten van beschikbare kennis en netwerken biedt een solide start, voorkomt bekende valkuilen en vergroot de kans op duurzaam resultaat.

Beslismoment: wel of geen traject starten?

Voor Onderwijsregio's is het aan te raden om vooraf goed af te wegen of deelname aan een traject voor statushouders op korte termijn haalbaar is. Een visueel beslismodel of stappenplan helpt om helder te krijgen wat ervoor nodig is, welke randvoorwaarden geregeld moeten zijn, en met welke partners – zoals een lerarenopleiding of andere onderwijsregio's – kan worden samengewerkt.

Voorlichting

Goede voorlichting is cruciaal voor het welslagen van een traject met statushouders. Alle betrokken partijen moeten vooraf helder geïnformeerd zijn over het doel, de opzet en hun eigen rol binnen het traject.

- **Gemeenten:** Informeer tijdig over de inhoud en opbouw van het traject, zodat zij hun rol als aanbieder van taalcursussen en begeleider richting opleiding en werk goed kunnen invullen.

- **Scholen:** Bereid scholen die stageplekken bieden goed voor. Wat mogen zij verwachten van docentvluchtelingen? Wat is haalbaar, en waar moeten zij rekening mee houden qua begeleiding?

- **Kandidaten:** Geef kandidaten duidelijkheid over wat er van hen wordt verwacht: motivatie, inzet, aanpassingsvermogen en het vermogen om te functioneren binnen een nieuw onderwijssysteem zijn essentiële voorwaarden.

Heldere communicatie vooraf voorkomt onrealistische verwachtingen en legt een stevig fundament voor samenwerking.

Werving

Een succesvolle werving begint met een duidelijke focus: op welke vakken richt de regio zich, en welke functies zijn realistisch voor kandidaten?

- **Bepaal je focus:** Kies bewust voor specifieke vakken, bij voorkeur tekortvakken. Bepaal of er na het traject ook daadwerkelijk vacatures zijn. Denk ook na over het type functie: zijn er voldoende plekken voor volwaardige leraren of gaat het vooral om ondersteunende functies zoals TOA of onderwijsassistent?

- **Werk samen:** Organisaties als DVDK, VluchtelingenWerk en UAF hebben direct contact met potentiële kandidaten. Ook gemeenten kunnen hierin een belangrijke partner zijn.

- **Onderken beperkingen in het PO:** Er is veel vraag vanuit scholen én statushouders voor trajecten in het primair onderwijs. De realiteit is dat dit meer maatwerk vraagt en hogere taalniveaus vereist (C1).

- **Afstemming tussen regio's:** Overweeg als onderwijsregio's gezamenlijk op te trekken in de werving en selectie van kandidaten. Dit kan het bereik vergroten en de uitvoerbaarheid versterken.

Screening

Een zorgvuldige screening is essentieel voor een goede start. Begin met het controleren van bevoegdheden via DUO, die hiervoor samenwerkt met IDW voor diplomawaardering.

- **Bevoegdheidsverklaring:** Heeft de kandidaat al een bevoegdheidsverklaring van DUO? Of is deze al aangevraagd? Controleer diploma's en IDW-waardering om zeker te weten of iemand toelaatbaar is. Een handleiding staat op de website van DVDK.

- Als DUO geen docentbevoegdheid verleent, zijn er soms alternatieven mogelijk, zoals een functie als TOA of onderwijsassistent.

- **Specifieke herkomstsituaties:**
  - Turkse statushouders krijgen vrijwel altijd een bevoegdheidsverklaring. Let op: dit is vaak alleen voor de onderbouw (12-14 jaar) vanwege het Turkse onderwijssysteem.
  - Syrische statushouders moeten meestal aanvullend studeren; dit hangt af van de duur van hun oorspronkelijke opleiding (vier of vijf jaar).

- **Nuffic-check:** Raadpleeg de website van Nuffic (Onderwijssystemen) voor een eerste indicatie van diploma's en toelating.

- **Taalniveau:** Bij aanvang van het traject is minimaal taalniveau B1 vereist. Zonder dit niveau is bijscholing niet effectief en wordt een stage te complex.

Toelating tot traject

Een goede voorbereiding met alle betrokken partijen is cruciaal voor een succesvolle start van het traject.

- **Afstemming met gemeenten:** Ga op tijd in gesprek met de gemeente van de kandidaat. Bespreek deelname aan het traject, de mogelijkheid tot uitstel van sollicitatieplicht, en de (financiële) bijdrage. Dit kost tijd, maar is essentieel. Benoem vooral de kans op werk: het lerarentekort biedt vrijwel baangarantie.

- **Taalniveau B1 vereist:** Veel statushouders zijn gemotiveerd, maar niet altijd op de hoogte van de mogelijkheid tot versnelde taalcursussen. De beschikbaarheid en kwaliteit van cursussen verschilt sterk per gemeente. Tips voor taalverwerving zijn te vinden op de site van DVDK.

- **Reisafstand en mobiliteit:** Stem vooraf een maximale reisafstand/-duur af. Een intensief traject van vier dagen per week is niet voor iedereen haalbaar bij lange reistijd.

- **Gezins- en thuissituatie:** Wees alert op factoren die het traject kunnen bemoeilijken, zoals jonge kinderen, gezondheidsproblemen, of integratievraagstukken rond huisvesting of cultuur. Deze kunnen leiden tot extra belasting of uitval.

- **Is de gemeente bereid tot:**
  - Bijdragen in kosten voor het traject
  - Eventueel bijdragen in de reiskosten van de kandidaat en de kosten van lesmaterialen

- Vier dagen bijscholing, bij voorkeur aangevuld met een extra dag voor taalverwerving, met behoud van uitkering en vrijstelling van sollicitatieplicht is essentieel. Door de intensiteit van het traject is werken naast het programma vrijwel onmogelijk.

Een stabiele basis is nodig voordat het traject start: qua taal, draagvlak en praktische haalbaarheid.

Opleiden

Een sterk opleidingstraject vormt het hart van het programma. Dit vraagt om duidelijke afspraken, zorgvuldige opbouw en maatwerk op taal, vak en context.

- **Samenwerking met lerarenopleiding:** Maak vooraf heldere afspraken over vorm, inhoud en financiering van het traject. Betrek de opleiding actief bij de inrichting.

- **Duur en opbouw:** Een traject van één jaar is intensief en voor veel kandidaten aan de korte kant. Overweeg ruimte voor verlenging of vervolg, zeker wanneer het taalniveau B2 nog niet is bereikt.

- **Taalontwikkeling:** Toets het taalniveau bij aanvang van het traject op B1-niveau. Als een formele toets ontbreekt, voer dan intakegesprekken met nadruk op spreek- en luistervaardigheid. Er kan enige tijd zitten tussen het moment dat B1 is behaald en de start van het traject, waardoor het taalniveau soms terugzakt.
  - Mocht er geen taaltoets voor handen zijn: heb dan intakegesprekken en check de luister- en spreekvaardigheid.
  - Is het taalniveau van veel kandidaten nog onvoldoende? Overweeg dan een voorbereidende fase van zes maanden met extra NT2-lessen en dramaworkshops. Drama draagt bij aan taalontwikkeling, expressie en een flexibele leerhouding, en bereidt deelnemers voor op klassensituaties (zie het promotieonderzoek van Kristina Goodnight).
  - Kandidaten geven zelf aan behoefte te hebben aan doorlopende NT2-lessen. Overweeg om het gehele jaar door 6 uur NT2 te geven. Niet via een taalschool, dat niveau en die inhoud matchen niet.

- **Taal in context:** Naast reguliere NT2 is verwerving van vaktaal, klastaal en schooltaal essentieel. DVDK ontwikkelde modules waarmee statushouders zich al vóór de start van het traject kunnen voorbereiden. Tijdens het traject zelf worden deze elementen verder uitgewerkt in de lessen pedagogiek en vakdidactiek.

- **Vakdidactiek:** Besteed ruime aandacht aan vakdidactiek, aangezien de onderwijsvisie en vakopvatting vaak sterk verschillen van die in Nederland. Dit beïnvloedt niet alleen de lesaanpak maar ook het toetsen. DVDK organiseert bijvoorbeeld vakdidactiekzaterdagen voor wiskunde.

- **Interculturaliteit:** Intercultureel bewustzijn en pedagogisch vakmanschap zijn essentieel. Integreer deze thema's in alle opleidingsonderdelen.

- **Theaterlessen:** Theaterlessen hebben een grote meerwaarde. Voeg drama- of theaterlessen toe om expressie, presentatievaardigheden en taalbeheersing te verbeteren.

- Leergemeenschappen: Zorg voor een leeromgeving waarin Nederlands actief wordt gesproken. Combineer groepen van statushouders met Nederlandse studenten in leernetwerken waarin zij gezamenlijk stagelopen, leren en reflecteren.

NB: Er is nog geen landelijk overzicht van de effectiviteit van deze trajecten. DVDK verricht momenteel onderzoek; publicatie wordt in 2025 verwacht.

Stages

Een goede stage vormt een cruciaal onderdeel van het traject. De begeleiding en leeromgeving moeten idealiter aansluiten bij de specifieke situatie van docentvluchtelingen.

- **Verwachtingen helder:** De stageschool moet realistische verwachtingen hebben van wat de kandidaat wel en nog niet kan. Wees duidelijk over het leerproces dat nog gaande is.

- **Informatie en voorbereiding:** Begeleiders en coaches op de stageschool moeten vooraf goed geïnformeerd zijn over de achtergrond van docentvluchtelingen: ervaren professionals, soms met leidinggevende ervaring, die nu weer student zijn in een nieuwe cultuur.

- **Gefaseerde opbouw:** Start de stage met observeren, gevolgd door kleine zelfstandige opdrachten, waarna pas wordt opgebouwd naar volledig zelfstandig lesgeven.

- **Taalrijke omgeving:** Plaats statushouders in een omgeving waar actief Nederlands wordt gesproken. Feedback op taalgebruik is essentieel.

- Overweeg om twee statushouders op dezelfde school te plaatsen (niet in dezelfde klas), zodat zij elkaar kunnen ondersteunen zonder de noodzaak tot voortdurend gebruik van de moedertaal.

- **Goede timing:** Laat de stage pas starten zes weken na aanvang van het traject. Dit geeft ruimte voor voorbereiding en vergroot de kans op succes. Leg afspraken hierover vast met de scholen.

- **Intensieve begeleiding:** Vraag de school om een vaste begeleider die gedurende de eerste drie tot vier maanden beschikbaar is op stagedagen. Deze begeleider ondersteunt bij vragen en wegwijs maken in de schoolcontext. In de eerste maanden is begeleiding door de vakdocent vaak nog niet noodzakelijk

- **Stageboekje en reflectie:** Stel een stageboekje samen met opdrachten en observatiecriteria. Gebruik bijvoorbeeld de zes rollen van de leraar als basis voor reflectie op zowel docent- als leerlinggedrag. Koppel deze opdrachten aan de inhoud van pedagogiek en didactiek.

- **Korte communicatielijnen:** Zorg voor regelmatig contact tussen lerarenopleiding, school en projectcoördinatie. Vermijd complexe schakels; direct contact werkt beter en sneller.

- **Interculturele aandacht:** Geef expliciet ruimte voor verwondering over culturele verschillen in schoolcultuur, leerlinggedrag en onderwijskundige benadering. Dit vergroot wederzijds begrip en leervermogen.

Na het traject

De overgang van het traject naar een baan in het onderwijs vormt voor veel statushouders een nieuwe fase vol kansen, maar ook met uitdagingen. De Nederlandse schoolcultuur, de verwachtingen van leerlingen, collega's en leidinggevenden kunnen een cultuurschok veroorzaken. Het is daarom essentieel om ook ná het formele traject ondersteuning te bieden.

Voorbereiding op de praktijk

Zorg dat kandidaten al tijdens het traject intensief worden voorbereid op de realiteit van het Nederlandse onderwijs. Alleen een taalcursus is niet voldoende; begrip van schoolculturen, omgangsvormen en professionele routines is minstens zo belangrijk.

Begeleiding bij zoeken baan

Statushouders hebben begeleiding nodig bij het vinden van een passende vacature. Ze hebben vaak onvoldoende kennis van het Nederlandse onderwijsveld om zelfstandig een passende vacature te vinden. Onderwijsregio's kunnen hier een sleutelrol spelen door actief te bemiddelen, vacatures te delen en netwerkgesprekken te organiseren. Bereid sollicitatiegesprekken goed voor, bij voorkeur als geïntegreerd onderdeel van het traject.

Warme overdracht en begeleiding op school

Organiseer een warme overdracht richting de school: introduceer de kandidaat, bespreek sterke punten en aandachtspunten, en blijf betrokken. Realistische verwachtingen zijn belangrijk – statushouders zijn geen reguliere starters van een lerarenopleiding, maar brengen andere kwaliteiten en aandachtspunten mee. Extra ondersteuning, zoals hulp bij het schrijven van brieven of het voorbereiden van toetsen, blijft vaak nodig. Sommigen willen zich verder ontwikkelen richting C1-niveau.

Inductieprogramma op school

Inductie en interculturaliteit heel belangrijk voor deze kandidaten. Ontwikkel in overleg met de scholen een realistisch en zorgvuldig opgebouwd programma:

- Zorg voor een vast maatje of begeleider binnen het team.
- Monitor of de statushouder goed kan landen binnen het team.
- Zorg dat zij actief worden opgenomen in het team, de lerarenkamer en vergaderstructuren.
- Stimuleer hen om vragen te stellen en hulp te zoeken.
- Bespreek vooraf hoe om te gaan met mogelijk discriminerende opmerkingen of cultuurverschillen.
- Heb aandacht voor hoe leerlingen en docenten met elkaar omgaan, en hoe dat verschilt van het land van herkomst.
- Blijf alert op de neiging om terug te vallen in vertrouwde lesmethoden. Feedback en reflectie zijn cruciaal.
- Verken hoe deze nieuwe collega's kunnen bijdragen aan meer diversiteit en openheid in het team en bij leerlingen.
- Deze fase is bepalend voor duurzame inzet en succes op de lange termijn. Investeer in goede begeleiding – dat betaalt zich uit in stabiliteit, kwaliteit en verrijking van het team.

Bijlage:
Voorbeeld uit Onderwijsregio MNL VO/MBO

De regio's Amersfoort, Utrecht en Gooi & Vechtstreek bieden in samenwerking met onder andere de Hogeschool Utrecht een leerwerktraject aan voor statushouders met een onderwijsbevoegdheid in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Het traject combineert inhoudelijke voorbereiding en praktijkervaring, en is toegesneden op de context van deze doelgroep.

Wat biedt het traject:

- Oriëntatie op het Nederlandse onderwijssysteem
- Lessen in didactiek, vakdidactiek, pedagogiek, NT2 en vaktaal
- Stageplekken binnen een netwerk van betrokken scholen
- Begeleiding bij voorbereiding op sollicitaties

Wat wordt gevraagd:

- Passie voor het onderwijs en motivatie om in Nederland aan de slag te gaan
- Een bevoegdheidsverklaring van DUO
- Diploma gewaardeerd door IDW/Nuffic
- Onderwijsbevoegdheid voor vakken als wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, informatica, techniek, Duits of Frans
- Taalniveau Nederlands van ten minste B1
- Woonachtig in regio Midden-Nederland
- Status als erkend vluchteling in Nederland

Dit voorbeeld laat zien dat een goed georganiseerd en afgestemd leerwerktraject kansen biedt op duurzame inzet in het onderwijs, mits goed ingebed in de infrastructuur van de onderwijsregio en in nauwe samenwerking met lerarenopleidingen en partners

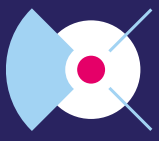

Onderwijsregio's

Deze handreiking is ontwikkeld door de Realisatie-Eenheid.

De Realisatie-Eenheid hanteert de lerende aanpak, wat in dit geval betekent dat we altijd openstaan voor suggesties om deze handreiking te verbeteren. Als je ideeën, suggesties of aanbevelingen hebt, dan kun je die met ons delen door een e-mail te sturen naar onze Dienstpostbus: realisatieeenheid@minocw.nl